

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELES-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Dr. Ferenczi Zoltán.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, SZIRJÁK ALBERT, RIEGER JÁNOS.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny tartalmát illetők a szerkesztőhöz (polgári iskola); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútea, 7. sz. a.) küldendők.

A talaj befolyása az egészségre.

Nem elég az, hogy valamely országnak talaja termékeny legyen, mely bőséges terményt ad; hanem szükséges, hogy egészséges is legyen, melyen a nép egészségben élvezheti természetmánya gyümölcsét. Mióta az embereknek az egészségről fogalmok van, folytonosan a betegségek okait fürkészik; de e vizsgálódásaikban mindig hajlandóbbak voltak ezen okot a levegőben és vízben, mint a talajban keresni. Pedig nagyon könnyű róla meggyőződni, hogy minden helységnek a levegője és vízének minősége talajától függ. A levegőnek mindenütt, még a legszűkebb szobában is folytonos mozgása van. A föld felszínén a körlég mozgásának gyorsasága egy másodperc alatt három méter. Egy helység levegőjének minőségére nemcsak azon hely, mely felett mozog, hanem a szomszéd helyek minősége is befoly. Minden víz a körlégből hull alá és mindenütt egynemű összetétellel bír és csak akkor old magában fel különböző anyagokat, ha a talajra lehull, ennek likacsai beszíváro; de a helyi elegyületek a vízből annál csekélyebb mértékben tűnnek el, minél lassabban mozog valamely talajnak a vize és minél csekélyebb vízmenyiséggel bír az. Az Isár vizét Brunner és Emmerich hegyi eredetétől egész dunai torkolatáig nyomozták s ugyanazon nap több helyen merítve belőle, az alkatrészek mindenütt ugyanazok voltak. Mennyi minden idegen anyag megyen az Elbébe, míg Csehországtól a tengerhez jut s mégis a megszürt Elbe-víz Hamburgban és Altonában elősmert jóságú és egészséges ivó-víz.

Angliában a Trent folyóba, míg folyásában Nottinghamhoz ér, beletoly két millió embernek kanálisvize, kik partja mellett laknak; ezen tisztátalan folyadék mennyisége közép számítás szerint naponta két millió liternyi lehet. És mégis Nottinghamnál a víz tiszta és vegyileg elemezve, ment minden káros anyagtól. A csendesen folyó Szajna vizébe az Asnièresi híd alatt a Clichy canalis gyűlt vize mint fekete áram

ömlik be és annyira megfertőzteti, hogy medrében sem hal, sem növény nem tenyészhetik. De mégis egy mértőföldnyi távokra Páristól, eltűnik minden nyoma e fertőzésnek. Ha valamely helyen a levegő és víz elromlik és az egészségre káros lesz, az nem ezen két éltető anyagnak bomlási eredménye, hanem a talaj tisztátalansága az eredeti indító ok. Régebben, a helységeket egészségügyi tekintetben először jó levegőjükről, azután iható, tiszta vizükről és végre a talaj minémiségéről ítélték meg. Most ezen becslést érdemszerűleg a talajon kellene kezdeni. A lakosság egészségére hogy mily befolyással van a talaj, azt mindég legjobban a járványos betegségek alkalmával lehet észlelni. A sík tengeren cholera járvány alkalmával azt gondolná az ember, hogy a talaj nincsen a betegségre semmi befolyással, pedig feltűnő a csalódás; mert a tenger parti lakóknál általános gyakorlat, hogy járványos betegségek uralkodása alatt a tengerre menekülnek, betegeiket hajóra veszik és itten megszűnik a betegség. Hadi hajókon vagy olyanokon, melyek kivándorlottakat szállítanak, tapasztalat szerint azokon tör ki a betegség először, kik egészségtelen talajról valók. Ezen tapasztalatot és a talaj befolyását bizonyítják a cholerától ment helyek és országok.

P. o. Lyon, mióta a cholera Európában meghonosult, folytonosan élénk kereskedést és közlekedést űzött a járványos helyekkel anélkül, hogy lakói közül valamelyik megbetegült volna. Ha Párisban vagy Marseilleben cholera-járvány uralkodott is, a mint tudva van, Lyon ezen két hely között fekszik; de a cholera járványszerűleg még 1848-ban se lépett fel benne, midőn a város felzendült és cholera-ragályos katonaság ostromolta, bevette és falai között nyomor és éhség uralkodott; a polgárság mentve maradt a ragály befolyásától. E csodálatos mentességét Lyonnak minden francia tudja és minden cholera-járvány alkalmával Lyon tömve van az idegen, ragálytól menekülőkkal. Pedig e mentességet nem lehet sem Lyon gazdagságá-

nak, sem valami feltűnő tisztaságának vagy lakói vagyonos állapotának tulajdonítani. Ivó-vize sem valami feltűnő jó, mert csak 1859. óta isszák a lakosok a Rhone megszürt vizét. Lyon levegőjének tulajdonították kedvező egészségi viszonyát, állítván azt, hogy légkörében két szembejövő áramlat keresztezi egymást és az nem engedi az apró szervezetek tenyészését. De ez tévedés, mert pl. Languedoc fensíkjaiban, hol sokszor a Mistral áramlatok oly erősek, hogy a házak fedeleit leszedik, fákat tépnek ki és Marseille kikötőiben a hajókat szét-törrik: mégis igen sokszor huzamos ideig tartó cholera-járványok a lakosokat megtizedelték. A vizsgálatok megbizonyíták, hogy Lyon, talaja jóságának köszönheti mentességét a járványtól. Salzburg is olyan város, mely még mindeddig járványoktól meg volt kimélve, ámbar Auszriából és Bajorországból cholera idején sokan falai közé menekültek. Az 1873/74-ik év telén, midőn a laufeni fogdában a cholera nagyon dühöngött, egyes szórványos esetek Salzburgban is mutatkoztak, épen úgy mint 1854-ben Lyonban, ámbar erről a Lyoniak nem örömet szeretnek beszélni; de annyit még is megtanultak, hogy nem az egész város és környéke mentes a cholerától. Szászországban a Günther és oppelni kerületben a Pistor vizsgálatai mind megannyi csalhatatlan bizonyítékai a talaj befolyásának az egészségi körülményekre. Már most az a kérdés: mi lehet a talajban, melynek akkora befolyása van egészségünkre? A vizsgálók csaknem mind, erre azt a feleletet adják, hogy oly apró organismusok okai ennek, melyek a talajt és annak rétegeit milliárdonként lakják; és kicsinységök miatt szabad szemmel nem lévén láthatók, mintegy ama régi hiedelemre emlékeztetnek, mely szerint hajdan a betegségek okaiul a láthatatlan szellemeket tartották, melyek a föld mélyéből néha feljőve, a vizet és levegőt megszállják és innen intézik romboló támadásukat az emberiség ellen. Az olyan talajt, mely a járványos betegségek keletkezését előidézti és ezeknek a terjedését elősegíti, Nögeli górhös talajnak nevezi és találóan jegyzi meg ezekről azt, hogy az apró szervek mind ebben, mind pedig az ilyen betegségek terjedésére nem alkalmas talajban jelen vannak. És néha ártalmasak, máskor nem; ebből azután azt lehet következtetni, hogy ezen apró szervezeteknek is faji különbséggel kell birniok, vagy változó és különböző körülmények között, változó tulajdonságaik vannak.

Dr. Bartók István.

(Vége köv.)

Az iskola és a vallás.

(Vége.)

II.

És ezzel rájöttem a második tételre, hogy a vasárnapot használjuk a test pihentetésére és a lélek nemesítésére.

De, hogy tehetjük ezt? Úgy ha megbuktatjuk a vallási aristokrátiát. De ugyan mi ez? kérdik legtöbben

hallgatóim közül. Az a mit egy angol közmondás némi módosításával így irhatok le: Magyarországon a szegénynek szüksége van a vallásra, a gazdagnak pedig elég ha az egyházhoz tartozik. Vagy még világosabban szólva: a templomok csak a fel nem világosult embereknek valók, a gazdagok bőven eleget tesznek, ha magas személyekkel egy évben egyszer megjelennek és ha az egyházi adót megfizetik.

És t. közgyűlés, e szellem ma már nemcsak a felvilágosult, a tudományos emberek körében uralkodik, hanem áthatotta — sajnos — egész társadalmunkat. A vallásbeli közöny a legalsóbb körökben is nyilvánul.

Nézetem szerint ezt egyik felől nevelési rendszerünk fennjelzett hiányainak és másfelől annak a rohamos haladásnak lehet tulajdonítani, a melyet országunk egy néhány évtíz alatt a mivelődés terén tett. Igen, mert a haladás, a reform, éppen annyi, sőt tán még több romot hagy maga után, mint a mennyt épít. A társadalmat felforgatja és zavarban hagyja mindaddig a míg újból visszaszál medrébe és leülepedik.

E megállapodást, e higgadt, komoly és átható szellemet úgy idézhetjük elő, ha mint tanítók, a szülőkkel és papokkal egyetértve, a hét hetedik napjából is feláldozzuk egy óránkat a gyermekeknek.

Ha megoltalmazzuk őket attól, hogy ne vegyüljenek már serdülő korukban azokba a társaságokba, a melyeket, főleg falukon, az országot-világot látott katonák, cselédek, érdekesítő, mert köznapias, vagy annál is alább való, beszédjeik hallgatására magok körül gyűtenek, Ha a gyermeknek alkalmat adunk arra, hogy a míg a szülő a templomba megy, vagy otthon imakönyvét olvassa, vagy éppen látogatást fogad el — barátaival együtt egy oly helyre mehessen, a hol a már tanultakat maga elébe állítva látná, azokban egész lelkével gyönyörködhetnék. Szóval ha a gyermekeknek is nyitunk egy kis templomot, s ha e templomot oly vonzóvá tesszük előtte, hogy oda a legjobb kedvel és a legnemesebb vágygyal menjen.

Ez nem lenne egyéb t. közgyűlés, mint, a mi viszonyainkhoz alkalmazott és izlésünk szerint berendezett, ama szeretet-iskola, a melyet Angliában „Vasárnapi iskolának“ neveznek, s a melyet Smith Ádám így jellemzett: „Ama kiváló eszközök közül, a melyeket a gondviselés a jobb jövő előkészítésére rendelt, egy sincsen az apostolok kora óta olyan, mely az erkölcsöket a vasárnapi iskolához fogható könnyűséggel és egyszerűséggel birta volna átalakítani.“ (Közbevetőleg megjegyzem, hogy ez idézetet Felméri Lajos e. t. úr közelebről megjelent „Az iskolázás jelene Angolországban“ című művéből vettem, mely művet a tisztelt tanító urak figyelmébe ajánlok.)

Ismerkedjünk meg ez intézménnyel kissé közelebről. A Vasárnapi iskolát a múlt százban alapította meg Angliában Raikes Róbert gloucesteri nyomdász abból a célból, hogy a roppant számú szegények, állatok módjára utcán fetrengő gyermekeiben, embe-

ries érzelmeiket ébreszsen fel a vasárnap egyik órájában. Ez eszme óriási hódítást tett azóta Angliában, annyira hogy a fennebb idézett mű szerint 1880-ban a vasárnapi iskola megalapításának századik évfordulóján, az egyesült királyságban és a gyarmatokban mintegy ötödfél millió férfi- és nőtanító tanított.

Ez óriási szám csak úgy hihető el, ha hozzá teszem, hogy a vasárnapi iskola ma már nem a szegény és rongyos gyermekek ápolója, s hogy következőleg tanítói a társadalom összes rétegeiből kerültek össze, még pedig mindnyájan azzal a qualificációval, melyel őket Isten ruházta fel: igazán szerető szívvvel és józan észszel.

Ez intézetben meg van szünve a rang-, faj- és nemkülönbség. Mindenki visszalépett abba az eredeti stádiumba, a melybe az Isten helyezte, s a melyet a legnagyobb tanító, Jézus Krisztus, így tanított: mi Isten fiai vagyunk mindnyájan, tehát testvérek és egyenlők. Ennek tagjai mindnyájan szeretik egymást, mert csak az isteni szellemet keresik, mindnyájan imádják Istent lélekben és igazságban, mert ez a tudat és érzés el-lenállhatlanul készíteti arra.

Mondhatom, hogy két évi Angliában időzésem alatt tán semmi sem érintette mélyebben és maradandóbban lelkemet, mint egy vasárnapi iskola látása, a melynek 70—80 növendékét kilencz tanító és egy elnök tanította. A tanítók között volt egy nagyon mivelt grófnő, egy előkelő férfi, egy pap, három közönséges polgári leány és három egyszerű kézműves legény. A növendékek koruk szerint 9 csoportra voltak osztva s úgy tanulgattak, vagy olvastak egy fél óráig, miután az elnök egy csengettyűvel jelezte az összegyűlést; tartott nekik egy rövid erkölcsi leczkét, énekelte, imádkoztatta és hazabocsátta. Még ma is sok helyen az a czél, hogy a növendékeket írásra, olvasásra és elemi ismeretekre tanítsák, a mi a gyári munkásokra nézve rendkívül üdvös és áldásos.

Ez eljárás nem volna fölösleges sok helyen nálunk sem, de ha a közoktatásügyi törvények végrehajtatnak, akkor mellőzhető lesz. De egy magasabb, egy nemesebb alakban: a szellem képzésére és az erkölcs javítására irányítva nálunk is nagy szükség lenne rá.

Tegyük fel, t. közgyűlés, hogy a vidéken vagy Kolozsvárt ilyenszerű szövetség megalapítására szánná el magát a tanító és a pap. Tegyük fel, hogy s növendékeknek azt mondanók, hogy az iskolai épületbe gyűljenek össze a vasárnap bizonyos órájára; tegyük fel, hogy a bácsi vagy néni elvinné a testvérét s a szomszéd gyermekeket is kivétel nélkül, s maga mint felügyelő tanító, vagy hallgató szerepelne. Szóval ha a pap és a tanító karöltve, a fenn jeleztem szellemben indulna meg, én hiszem, hogy a munka azonnal kezdetét vehetné.

„Hátha — hogy a híres methodista Wesley Jánossal szóljak — hátha az Istennek nagyobb czélja van, mint a miről nekünk fogalmunk lehet. Ki tudja, hogy

vajjon ezek az iskolák nem válhatnának-e keresztény ápolóakká?”

Feladatunk koránt sem az lenne, hogy fejtegesük a gyermek előtt, ha vajjon Isten milyen, mit kíván, mit szeret, hanem a már felébredt érzéseket, vágyakat táplálnók. A szép zsoltárok eléneklésével éreztetnők velök, hogy ők tudtokon kívül is egy kis angyali sereget tesznek, a melynek kedves dalaiban a jó Isten örömét leli; meggyőznők őket arról, hogy annál a fájdalomnál, a melyet vágyaik nem teljesültekor éreznek, van még nagyobb és hatalmasabb érzés is, a mely mindent el tud feledtetni és ez az atya szeretete: hadd így látnák át, hogy ők e világon a legboldogabb teremtmények, mert a legjobb atya gyermekei.

Részletekbe bővebben nem bocsátkozhatom. A kinek szeretet van szívében és akkora hite mint egy mustármag, az hegyeket mozdíthat ki helyéből. Az lángnyelven szólhat, mint amaz egyszerű emberek — az első tanítványok — a kinknél egyszerűbbnek s közönségesebbnek tekintetni senki sem szeretné.

Mintha hallanám, hogy nevezi a modern hitetlen hiú capriciának és a dogmák tétélein táplálkozó buzgó egyháztag, ujitási viszketegnek az egészet. Az elsővel perbe szállnom helytelen és fölösleges is volna. Én nem képzelhetek olyan embert, s ilyenről a történelem is alig tud említést tenni, a kinek ne lett volna oltára, a melyen áldozzon saját Istenének. Ő legtöbbször az ösztön ellen küzd. Állásában kevés a bizalma önmagának, legkevesebb attól a mi félelmünk, mert lezuhanása először őt fenyegeti. Arra kérjük csupán, hogy, ha nézetei ilyenek, ha a lélek oltára el van zárva előtte, hagyjon békét a gyermeki szívnek, az szent hely és ha szentségtelen kezekkel érinti, a mily nagy vétket követ el, oly súlyos büntetést von magára.

A kik hív védői a dogmáknak, azokat visszalépésre birnom sokkal nehezebb. Az a megrögzöttség, az a szokás oly nehezen mozgatható és változtatható.

De nem is szólok én t. közgyűlés itt az egyházak ellen. Nem mondom, hogy azokra nincsen szükség. Ennél nagyobb hálátlanságot nem követhetnek el.

A mit én kívánok az annyi csupán, hogy az egyház válassza meg az időt arra, hogy mikor ismertesse meg elveit, tétéleit, dogmáit, szokásait és szertartásait a gyermekekkel. Az, hogy ne engedje magát oda ragadtatni, hogy már a csecsemő sorsa felett pálczát kelljen törnie, s hogy e miatt felkelljen forgatnia a családok csendjét és boldogságát, fel a felekezetek közötti jó egyetértést. A kis gyermekeké a mennyek országa, ez az ország pedig az ők számára itt van lenn a földön, abban pedig nincsen sem első sem utolsó, mert mindnyájan gyermekei egy atyának.

Ne üzzük ki őket oly korán a paradicsomból!

Az idő el fog jöni a helyes nevelés mellett arra is, hogy megérjenek az egyházba való beavatásra. Tizenkét éves korukban már tanulhatnak a könyvekből, tanulhatnak káthékat és bizonynyal lesznek öntudatos

és valóságos tagjai az egyháznak. Olyan tagok, a kik nemcsak külsőleg fognak kérkedni vallásukkal, hanem keblökben fogják érezni, hogy ők Isten gyermekei, kiknek meg van engedve, hogy istenes emberek legyenek.

T. közgyűlés, szülők, tanítónők és tanítók, engedjék meg hinnem, hogy közöttünk senki sincsen, a ki a gyermekek boldogságát ne ohajtáná. Legyen szabad tehát — megköszönve igen becses figyelmöket, melylyel egyszerű és szerény felolvasásomat meghallgatni sziveskedtek — arra kérem, hogy igyekezzünk összhangot teremteni a gyermek éne és az iskola között, egészítsük ki az iskolát a vasárnapi iskolával és legyünk mi, mint szülők és tanítók, első helyen vallásosok.

Boros György.

A reformált egyház alkotmányának 19. §-a.

E czim alatt a Debreczenben székelő ref. zsinat egy nagy fontosságú határozatáról értesítjük olvasóinkat. A zsinat elismerte a tanítók fontosságát s a határozatával az igehirdető lelkészekkel egyrangba helyezte s egyházához szorosán hozzákapcsolta iskoláit. Hiszen míg a lelkész a felnőtteknek hirdeti az ígét, addig a ref. tanítók a serdülő egyháztagokat vezetik be a vallás ismeretébe. Az alkotmány idevonatkozó szakasza így hangzik: „A presbyterium tagjai:

Hivatalból: a rendes vagy helyettes lelkész, illetőleg lelkészek, a gondnok vagy gondnokok, az iskolatanítók; hol többen vannak, a tanárok és iskolatanítók oly számban, a hány lelkész van az egyház köztségben, a tanítói kar által választva.“

A tanító tehát hivatalánál fogva tagja a presbyteriumnak e határozat szerint. E határozatnak fontossága különösen a magyarországi egyházkerületek tanítóira nézve fontos, mert az erdélyiben a tanítók eddig is részt vettek az illető egyházköztség ügyeiben. Emlékezhetnek olvasóink, hogy említést tettünk a ref. tanítók mozgalmáról lapunk nov. 1-sei számában, mely szerint a tanítók helyzetük javítására programot készítettek s ennek 11-ik pontjában épen e kívánat is megvan, mely a zsinat nagylelkű határozata szerint már ténynyé vált. Üdvözljük Ballagi Mórt, ki a zsinaton ez indítványt megtette, üdvözljük a zsinatot, mely ezt elfogadta a legmelegebb és osztatlanul pártoló felszólalások mellett s óhajtjuk, hogy e határozat erősítse meg ama kapcsolatot még jobban, melylyel az egyház tanítói magokat iskolájokkal az egyházhöz tartozóknak érezték eddig is.

Weisz Bernát jelentése az iskolai takarékpénztárról az 1880—1. tanévben.

(Vége.)

Nem kevesebb figyelmet érdemel, hogy számos tanító az iskolai takarékpénztárt tanítványaival kezel-

teti, a legderekabbat pénztárnoknak, ellenőrnek, könyvelőnek jelölven ki. Több helyen a hatóság vagy az iskolaszék azon határozatot hozta, hogy a betétek és kamatok, a fiuk által csak nagykorúságuk eléérésekor, a lányok által csak férjhez menetelők alkalmával vehetők ki. — Hasonló intézkedést tett többek között, Karlsruhe városa is. — Más hatóságok a megtakarított összeg egy bizonyos részét az iskolai könyvtárra vagy hasonczérra rendelik fordítani. Így lehet a megtakarított pénzzel, számos irányban hasznost és jót tenni, a művészetet és ipart is támogatni, míg az elpazarolt pénz — nyomtalanul elvész.

A tanulók bizonyára hálával fognak adózni azoknak, kik őket takarékoskodni tanították, és a szülők között is sokan kezdik már felismerni az intézmény üdvös voltát. Így a budapesti kereskedelmi akadémiában, a tárgyalt év végén, a szülők hálájukat kifejező iratot nyújtottak át a tanári karnak, az isk. takarékpénztár behozataláért és fenntartásáért.

Ha még egyszer körül akarjuk irni az iskolai takarékpénztár feladatát, az lényegileg abban áll, hogy a gyermekek helyes uton vezetessenek, hogy az iskola leszoktassa őket a pazarlásról és élvezethajhászásról, hogy így már ifju koruktól kezdve, gyakorlatilag hozzászoktassa őket a józan takarékosághoz s ez által az önmagukon való uralkodáshoz és a pénz czélszerű felhasználásához.

A kifejtett nézetek, nem pedig a „hamis próféták“ érvelései bírták rá a Trefort Agoston által nem rég egybehívott országos tanítógyűlést azon határozat hozatalára, mely szerint az iskolai takarékpénztárak gyakorlati behozatala az ország összes tanítóinak ajánlatik, a kezelők pedig felhivatnak, hogy ez irányban szerzett tapasztalataikról a központi válassztmányoknak minden évben jelentést tegyenek. E határozat remélhetőleg az egész ügynek meg fogja adni a kívánatos és megérdemelt lendületet, melynél fogva a legközelebbi jelentésünkben, a mostaniaknál még jóval szebb eredményekről lehet majd szólnunk. A szorongató bilincs meg van törve, a paedagogiai skrupulusok eloszlottak: a nagy tanító gyűlés ajánlja a tanítóknak az iskolai takarékpénztár behozatalát! immár csak a tanférfiakon áll, hogy a hazafiságnak és a nemzetnek, a csekély idő- és fáradságbeli áldozatot meghozzák, meghonosítván intézeteiknél az isk. takarékpénztárt és azt a család és az ország javára gondosan ápolják.

A ki elfoglaltság nélkül elolvassa a múlt évi 119. és az itt következő 239. jelentést, velünk együtt kell, hogy meggyőződjék az iskolai takarékpénztár intézményének üdvös voltáról, és épen azért, hazafias buzgósággal rajta lesz az intézmény terjesztésén. Ha majd azután az intézményt általánosan befogadták, ha majd a nemzet vezérférfiái, a magas politika mellett, kellő komolysággal ezt az ügyet is figyelmökre méltatni fogják, — belátva az intézmény roppant jelentőségét, erélyesen és egész befolyásukkal, annak fellendítésére mű-

ködnék közre; ha majd az állam a kezelő tanítók fáradozásának megjutalmazására — akár az eddigi alakban, sorshuzás útján — megfelelő összeget fog fordítani: akkor majd a nemzet és az állam egyes polgárainak főkönyvében a vagyonoldal tulsúlyban lesz a teheroldal felett, a mivel mai nap bizony nem dicsekedhetünk. Jusson eszünkbe a — fájdalom! — nagyon is korán elhalt Csengery Antal szava: „Ha seholy világon nem volna iskolai takarékpénztár, Magyarországon kellene ez intézményt megteremteni.“

Egy másik nagy tiszteletben álló hazafi, nem régekképen nyilatkozott: „A nemzet — kevés kivétellel — beteg, nagyon beteg; a könnyelműség és pazarlás kór-sága emészti, mert különben lehetetlen volna, hogy a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél, egyetlen év alatt, 300 uzsorás, 20,000 adóst, 12 millió forintba bepereljen.“ Nem hiába mondta a nemzet bölese: „Én is foglalkoztam e tárgygyal, régi óhajtásom az.“ Malarce A. (Gartenlaube 1881. évi 64. l.) Deák Ferenczezel folytatott beszélgetéséről mondja, hogy Deák az iskolai takarékpénztár intézményét a legjobb eszköznek nyilvánította arra nézve, hogy a gyermekek erkölcsi és takarékosághoz szoktató nevelés által, egy egész nemzet erkölcsé megjavíttassék.

E böles nézet felé hajlott a nemzetgazdasági egyesület is, midőn már az 1875-ik év elején felkarolta az ügyet; ugyanily szellemtől indítatva, fogadta azt védő szárnyai alá az országos magyar gazdasági egyesület, mivel megbecsülhetetlen szolgálatot tett a nemzetnek. Az utóbb nevezett egyesület lassanként sok százezer bölesen takarékoskodó és a takarékoság által jómódu, független és hitelre képes állampolgárt akar nevelni, mi által az adóvégrehajtások, az uzsora okozta romlások és a szükségből eredő öngyilkosságok száma csökkenne, a proletariátus terjedése és a vagyonosok iránti gyűlölet pedig legalább is mérsékeltené.

Mai nap hazánkban az ipar, az általánosan felkapott jelszó; mindenütt erről beszélünk és szónokolunk; enqueteket tartunk, melyekben az anyagi jólét emelése teszi a tanácskozás tárgyát. Ámde a munka gyümölcse elvész, ha a munka nem szövetkezik a takarékosággal. „Szavak elszállanak, tettek megállanak.“ — 14,984 iskolalátogató gyermek takarékoskodott! Ez a tény a legékebben és leghatározottabban tanuskodik az iskolai takarékpénztáraknak egyleteink által felkarolt ügye mellett.

Az iskolai takarékpénztár óvatosan és következetesen kezelve, kiváló módon alkalmas a fenntebb említett bajok orvoslására; mert önmagunkon uralkodni, munkánk gyümölcset okosan és célszerűen felhasználni tanít. E kettő pedig kétségkívül erény, és az erényt propagálni az ember legfőbb és legszentebb kötelessége.

Tisztelt szakosztály!

A már most szükségesnek mutakozó teendőkre nézve legyen szabad a következő javaslatokat tennem:

1. A tisztelt választmány jelöljön ki napot, órát és helyet, mikor, illetőleg hol az említett összeg a kezelő tanítók között kisorsoltassék, mely alkalomra az illető ministeriumok meghívandók volnának.

2. Kéressék meg Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi minister, hogy elrendelni méltóztassék, miszerint a jelentés az „eredményekkel, tapasztalatokkal“ együtt, a közoktatásügyi ministerium hozzájárulása mellett megjelenő „Néptanítók Lapja“-hoz, külön lenyomatban mellékeltesék és a külön lenyomatból 2000 példány egyesületünk rendelkezésére bocsátassék, oly célból, hogy a jelentés és mellékletei, a legcélszerűbb módon, minél szélesebb körben elterjesztessenek, (különösen a törvényhozó testület tagjai, a hazai takarékpénztárok, a kezelő tanítók, a fővárosi iskolaszékek tagjai stb. között).

3. Az egyesületnek továbbá azon kéréssel kellene ugyancsak Trefort Ágoston minister ur elé járulni, hogy miután az országos tanítógyűlés, az iskolai takarékpénztár intézményét üdvösnék és hasznosnak nyilvánította, a tanfelügyelőket az intézmény buzgó felkarolására felhívni méltóztassék.

4. Nyílt levélben az ország összes tanító-testületei felhívandók volnának, szintén hivatkozással az országos tanítógyűlés említett határozatára, hogy az iskolai takarékpénztár lehetőleg mindenütt meghonosíttassék és a történekről — nyilvántartás céljából — az egyesületet értesítsék. Figyelmeztetendők volnának egyuttal a tanítótestületek, hogy felvilágosítást, mintául szolgáló nyomtatványokat stb. az egyesülettől kérjenek és szakgyűléseiken az ügy állásáról mindenkor jelentést tegyenek.

5. Körlevél volna intézendő az összes hazai bankokhoz és takarékpénztárakhoz, melyhez e jelentés mellékeltené, és melyben a nevezett intézetek felkéréndők, hogy évi zárszámadásuk elkészítése alkalmával az iskolai takarékpénztárt kezelő tanítók megjutalmazására alakítandó kisorsolási alaphoz tetszésök szerint való összeggel járuljanak, mely az egyesülethez volna beküldendő.

6. Miután az országos tanítógyűlés az iskolai takarékpénztár intézményét, minden tekintetben hasznosnak nyilvánította és annak terjesztését ajánlotta; miután egyszersmind, a kezelő tanítók száma már is közel 500-at tesz, indítatva éreztem magamat, ugyanezen gyűlés előtt kijelenteni, hogy azon 1000 forint névértékű, 5%-os értékpapirokat, melyeket néhány év előtt, időleges használatra, a nemzetgazdasági egyesületnek átadtam, de oly kötelezettséggel, hogy azok később az „Eötvös-alapnak“ szolgáltatassanak át, már most kívánom e célnak juttatni, miért is kérem a tisztelt választmányt, hogy az említett értékpapirokat vagy közvetlenül az Eötvös alap választmányának vagy nekem kiadni sziveskedjék.

8. Végül, minthogy nagyon valószínű, miszerint az immár megnyitott iskolai évben, az iskolai takarékpénztárak száma és ezzel együtt a kezelő tanítóké is tetemesen növekedni fog, már előre kell gondoskodni a jutalmazására szolgáló nagyobb összeg előteremtésé-

ről. E kérdéssel a tisztelt választmánynak minél előbb kellene foglalkoznia, hogy a megoldást jó eleve előkészítse.

T Á R C A

„Megrögzött hamis hang nem létezik.”

E nevezetes mondás fordult elő De Gerandó Antonina nov. 1-sei számunkban közölt felolvasásában. Könnyű belátni, hogy e megjegyzés ellentmond mind ama nézeteknek, melyeket az u. n. zenei hallásról a zenetanítók nyilvánítanak. E nézet természetesen felhív az emberi többi tehetségek és képességekről való elmélkedésre. Az a kérdés, hogy egyképen képezhető-e minden ember mindenben? Ha azt kérdeznők, bizonyára tagadó feleletet kapnánk. Pedig csak arról van szó, igazán emberi lény-e minden emberi lény?

Az ember az egyetlen fejlődő lény. Az állatok a darwinisták szerint fajok szerint lassu fejlődést tesznek ugyan, de egyesekben fejlődés alig sejthető, legfőleg azokban, melyek az emberrel érintkeznek. Az emberi fejlődésnek ellenben nincs határa. Ez a végtelen fejlődésre képesség tehát meg nem tagadható senkitől, ki az ember névre igényt tart. Rendszerint azonban e képességet a fejlődésre, a kaukuzsi fajú emberekre korlátozzák. Ez téves felfogás. E képesség minden emberben megvan. Csakhogy maga az általános emberi képesség rendszerint ingadozó, valami olyan, a mi folytonos levő, gyarapodó a történelmi fejlődés fokain. Az kétségtelen, hogy minden embernek tartható lényben megvan a fejlődésképességnek az embert minden más állattól megkülönböztető, általános emberi foka, e mellett mindenkiben van nemzetét, faját, esaládját jellemző képesség s végre egyéni képesség.

És már most világos dolog az, hogy e képességekkel, habár különböző fokon, el van látva mindenki, csak ki kell benne fejteni. Mert azt természetesnek lehet tartani ugyan, hogy mivel a képességek az agyi és környi idegrendszeren alapulnak, emez idegrendszerek némely egyéneknél már a gyermekkorban tökéletesebb fejlődést mutatnak; de az is kétségtelen, hogy gondozás nélkül az amolyan kiváló képesség is tönkremegy s viszont fejlesztéssel a gyengébb is sokra vihető. Az emberi eredeti képességek mennyiségét és a fejlesztés befolyását már a csecsemő korban kellene megfigyelni, a mint megfigyelték saját gyermekeiken és unokáikon Darwin és Taine. Ez azonban kétségen kívül nagyon nehéz. Azonban érdekes volna, de egyszersmind rendkívül hasznos, közzé tenni ama tapasztalatokat e tárgyban, melyek a gyermekkertekben a tanítók által volnának megfigyelhetők. Az eddig is kétségtelen,

hogy a gyermekkertek az eredeti képességek tárgyában sok előítéletet oszlattak el. Igen érdekes erre nézve Dr. Douai Adolf megfigyelése, mit a Paedagogium 1881. januári füzetében közölt. Így pl. míg gyermekkertek még nem voltak, általános volt a vélemény, hogy a rajzra és énekre való képesség oly kiváló tulajdon, mi csak némelyek birtoka s legfőleg a tanítványok 5—10%-da bírja. A jobb gyermekkertek azonban bebizonyították, hogy száz meg száz gyermek közül egy akad, ki a rajzra s fölülte kevés olyan, ki az énekre semmi képességgel ne bírt volna.

Épen ilyen nézet volt az is, hogy a szavalásra, művészi előadásra születni kell. Ez is előítélet. Ha a szülők gyermekeiket mindig a hangok tiszta kiejtésére szoktatnák, bizonyára alig volna homályosan beszélő, zavart hangokat kiejtő ember. Épen így áll a dolog a tagok s általán a test izletes hordozásával. A gyakorolót utmutatás, és gyakoroltatás mindnyájunkkal el tudná sajátítani még gyermekkorunkban eme, a társaságos életben irigylendő tulajdost.

A helyes és szép beszéddel kapcsolatban áll a helyes gondolkodás, mihez az előbb említett figyelem és a külső tagok használni tudása fontos segítség. Csak természetes, hogy mindkét tulajdon az első gyermekkorban fejlesztendő, különben sok gyermekben örökre elvész a fejlesztés lehetősége.

És Douai azt mondja, hogy ilyen megfigyeléseket nem csupán mivel osztályok gyermekein tett, hanem oly gyermekkertekben is tapasztalta ezeket, hová a munkások s napszámosok gyermekei járnak. Sőt Oroszországban 6 évi megfigyeléseivel arról is meggyőződött, hogy a gyermek egy időben öt nyelvet is meg tud tanulni helyesen, csak mindeniket tanítsa oly egyén, ki jól tudja a nyelvet s így elkerülhető a nyelvzavarás is a gyermekeknél. (?) De sőt anyanyelvét is jobban fogja tudni, ha idegen nyelvet tanul s azt állítja, hogy a sok nyelv tanulásával oly gyakran előforduló felületesség, gondolatszegénység nem a sok nyelvforma elsajátítása miatt, hanem a rossz módszer miatt áll elő.

Továbbá ma már elismert tény, tapasztalt gyermekkertésznők előtt, hogy a feltaláló képesség majd minden gyermekben megvan. Voltaképen Fröbel egész gyermekkert-rendszere e tehetség fejlesztéséért van alapítva.

Épen így van a számtan nal is. „Ahhoz külön képesség kell,” ez a közmegegyezés. Minden gyer-

mekkertész azonban tudja ma már saját tapasztalatából, hogy ez nem áll. A Fröbel gyermekfejlesztő módszere, mint tudjuk, a számtanra és geometriára van alapítva s előre felteszi, hogy ezekhez minden gyermeknek van képessége.

Kétségtelen dolog, mondja tovább Douai, hogy a kis gyermekkorban tehát kevéssé vehető észre a képességek közti nagy eltérés s minden gyermekből, kellő vezetés mellett, leszámítva az organicus hiányokat, lehetne énekest, zenészt, szobrászt, színészt, szavalót, számtudóst vagy feltalálót képezni. A mi más szóval azt jelenti, hogy minden egyén bir minden emberi képességgel s a legnagyobb foktól e képesség csak mennyiségileg különbözhetik. Az u. n. szellemi nagyságok el fognak enyészni a harmonikuson képzett emberek mellett.

Az tény, historiai tény, hogy a kiváló emberek száma folyton szaporodik s pedig nem azért, mert tán több volna ma a képesség, hanem kivált azért, mert az oktatás, s növelés általánosabb lett. Így történt pl. hogy a középkorban 10 ezer ember közül egy, a reformatio után már ezer közül egy tünt ki nagy képességei által, ma talán minden századik ember kiváló eszűnek bizonyul s az oktatás tökéletessége ez arányt még kedvezőbbé fogja tenni. Legjobb bizonyosság erre Amerika, hol a legélénkebb részeken egy nép lakik csupa tehetséges emberekből, mert az élet kényszeríti őket képességeik okvetetlen kifejtésére, míg az Egyesült államoktól délebben v. nyugatra már ez épen nem található.

Nem az következik ebből, hogy mindenkinek egyenlő képessége van mindenre, hanem csak az, hogy az emberi képességek általános emberi mértéke nem hiányzik egy gyermekben sem, csak meg kell kísérteni s pedig korán, a fejlesztést. Emberi mivelttség, emberi nevelés nélkül nem képzelhető s mivelttéssel lehetetlen minden irányban eredményt el nem érni. Nem tagadjuk azért a lángesznek létét, sem az egy irányu képességek előforduló tulnyomóságát a többi felett; hanem csupán harcolunk amaz előítéletek ellen, hogy minden ember ne volna ember, csak legyen egészséges. Hiszen kétségtelen dolog ma már, hogy a hülyeséget, tompa-elméjúséget, szellemi tehetetlenséget az emberi társaságok teremtették az emberi nyomoruságok szótárába s a vad emberek közt alig fordul elé. Sőt egészséges józanész, tanulásvágy, figyelem mint valóságos ösztön szerepelnek náluk. Az u. n. hájfejűség még a finnek, lettek, eztek közt is ritka, mi pedig a modern kulturnépek parasztjai közt mindennapi, mit a világi és egyházi hivatalnokok gyámkodása, kedvezőtlen életviszonyok s a szülőknek gyermekeikkel való nem foglalkozása okoznak, melyek elszáraztják a fejlődés — képesség gyenge csiráit. Sőt kétségtelen dolog, hogy a nevelés nem mint egyesek nevelése nagyszerű hatásu, hanem mint egyetemese nevelés, mely az ember világ egy tagját is elhullani nem hagyja s valamely módszer

tökélyét épen az próbálja ki, ha minden gyermek vele és általa fejleszhető és fejlesztetik. Kétségtelen, hogy ma, midőn a különböző módszerek gomba számmra szaporodnak, egyik sem igen próbáltatik ki, pedig a módszernek a kísérlet ad életet. Mi időnként megkísértjük tudást szerezni egyik vagy másik módszer életrevalóságáról tiszta tapasztalati adatok alapján. Ugyyszólván megkísértjük közel mozdulni az élethez, a miben tanítótársaink nagy szolgálatot tehetnek nekünk. A nevelés kísérleti tudomány s adatait nem az elméletek, hanem a tapasztalati adatok szaporíthatják.

Alhikmet.

Kolozsvár-városi ipariskolák.

Örömmel vettük, de egyszersmind elismeréssel is olvastuk a jelesen vezetett, helybeli s államilag segélyezett városi ipariskolákról szóló jelentést, ipariskolai igazgató tanár, Kiss Sándor szakavatott tollából. A helyi ipariskolák szervezetét részletesen, tájékoztatólag írja le. Az iparos tanoncok iskolázásának nagy fontosságú érdekét, nemzeti iparunk helyzetét igaz vonásokkal fejtegeti. A már hét év óta fennálló ipariskolánknak a múlt 1880/81-ki tanévben volt 1 előkészítő, 5 első, 3 második és egy 3-ik s így összesen 10 osztálya. Ezen tanév főbb mozzanatai közül kiemelendők tartjuk: A nagymélt. vallás-és közoktatásügyi m. kir. minister ur tek. Váradai Károly polgári — ipariskolai igazgatótanár urat Kolozsmegye kir. tanfelügyelőjévé nevezvén ki, helyette a felügyelő bizottság az ipariskolák igazgatói teendőivel Kiss Sándort, a helyb. felsőbb kereskedelmi iskola igazgatóját bizta meg.

A felügyelő bizottság és az igazgatóság dicséretre méltó buzgalmának sikerült ez évben elérni azt, hogy iparos mestereink ma már tanonczákat mondhatni kevés kivittel el is küldik iskolába, minek legszebb bizonyítéka azon szám, melyet eddig ez iskolák évkönyveiben még nem jelezhettek, hogy t. i. a tanulók létszáma 479, mennyire az fennállása óta egyszerszem emelkedett. Ez évben állítottott be az 1-ső mintázó tanműhely, melyben Klösz József helybeli szobrász adott 25 tanulóknak oktatást.

Iparos mestereink és a tanügybarátok közül a tanórákon összesen 70-en vettek részt mint iskola — látogatók. A tanév hét hónapig — okt. 1-től ápril 30-ig tartott. A közvizsgálatok f. év. május 1-én megnyugváat keltőleg fejeztettek be. Az intézet fenn tartói: 1. A nagymélt. vallás-és közoktatásügyi m. kir. miniszterium. 2. Kolozsvár sz. kir. városa. 3. Kolozsvári kereskedelmi — s iparkamara.

Jóltevői: 1. Kolozsvári takarékpénztár. 2. Kiegészítő pénztár szövetkezet. 3. A helybeli ipartársulatok. Jutalmakra begyűlt 145 frt. 23 kr.

Felügyelő bizottság. Elnök, Sámi László; előadó, Kiss Sándor; tagok: Nagy Mór, Trandafir Mik-

lós, Balla László, Gergely János, Bogdán István, Finály Henrik, Gámán Zsigmond, Széky Miklós, Paal Ferencz. Jegyző Rieger Imre.

A tanító testület tagjai: Igazgató, Kiss Sándor. Az öt I-ső osztályt tanították: Deézi László, Benedek József, Benedek Sámuel, Nagy Kálmán, és Szentgyörgyi Lajos. A két II-ik osztályban: Benedek Áron, Keresztei Lajos, Czirják Albert és Rieger Imre. A péktanulóknak; Deézi L. és Rieger Imre. A III-ik osztályban: Dr. Bartók István, Debreczeni József, Hegedüs István és Gelteh János. A rajzot tanították: Propper Ferencz és Debreczeni Balázs; a mintázást: Klösz József.

A tantervet, — mint már ismertet, — nem közöljük, hanem kiemeljük a tanulókra vonatkozó statisztikai adatokból a következőket:

Létszám: A) Beiratta magát a 10 osztályba összesen 475 tanuló. Maradt a tanév végén 413. B) Iparos foglalkozásra 43 iparág van képviselve. Legtöbb szizmadia (85), cipész (57), asztalos (39), lakatos (37), kőműves (35), pék (27); legkevesebb aranyműves (1), fodrász (1), fésűs (1), kalapos (1), kocsigyártó (1), kötélverő (1), kövező (1), mézeskalácsos (1), molnár (1), puskaműves (1), takács (1), timár (1). C) Az általános osztályzat eredménye. Kitűnő összesen: 11; jeles: 51; jó: 148; kielégítő: 115; nem kielégítő: 84; évközi kimaradás vagy felszabadulás miatt osztályzatot nem nyert: 66. D) Kor szerint. Legtöbben voltak a 16 évesek, 134-en; 20 évesnél idősebb 3, 12 éves 4. E) Vallás szerint. Rom. kath. 207, ev. ref. 186, luth. 12, unit. 11, görög kath. 46, görög kel. 2, mózes vallású 11. F) Nemzetiség szerint. Magyar 412, német 10, román 48, lengyel 2, ruthén 2, olasz 1. G) Születésök helyére nézve. Kolozsvári 267, vidéki 208.

Pénztár állása. A bevételekből kiemeljük: Állami segély 1500 frt. Kolozsvár város segélye 600 frt. Kereskedelmi és iparkamara 200 frt. Iparos hitelszövetkezet 50 frt. Takarékpénztár 100 frt. Kisegítő pénztárszövetkezet 50 frt. Tandij bevétel 691 frt 75 kr. Pénztármaradék 276 frt 32 kr. A kiadásokból: Tanerők fizetésébe 2322 frt 97 kr.

Mérleg: A bevételek összege: 3748 frt 76 kr.

A kiadások összege: 3224 frt 97 kr.

Maradék: 523 frt 79 kr.

Az érdekesen szerkesztett jelentést az 1880—81-ik tanévben vásárolt állandó szerelvények kimutatása fejezi be.

Végül igazgató gyászkeretben emlékezik meg az ipariskolák felügyelő bizottsága nagyérdemű elnökének, Sámi Lászlónak elvesztéről. Ő volt a városi ipariskolák egyik kezdeményezője és eleitől fogva népszerű, nagy tekintélyű elnöke!

Ezekben ismertettük a Kolozsvár-városi iparisko-

láról ez évben kiadott jelentést. A kiemelt adatok, a felügyelő bizottság, a tanítói kar buzgalma, az állam segélye s a tanulók örvendetes létszáma bizton engedik remélnünk, hegy nincs messzi azon idő, midőn városi ipariskolánk nemcsak egy életerős iparos nemzedék nagy fontosságú alap tényezője gyanánt fog tekintetni, hanem: annak áldásos visszahatását társadalmunkra érezni is fogjuk!

cz . . . a . . .

VIDÉKI LEVÉL.

Tekintetes Szerkesztő ur!

A maros-tordamegyei tanítótestület 1881 november 9-én d. e. 9 órakor Maros-Vásárhelyt Lénárt József elnöke alatt tartotta meg évi közgyűlését. A meglehetősen szép számmal egybegyűlt helybeli és vidéki rendes tagokat, tanügybarátokat egyleti elnök igen velős elnöki beszéddel fogadta, melyben feltüntette a népnevelés multját és jelenét; fejtegette egyletünk fontosságát, célját.

A kijelölt tárgysorozat szerint olvastatott a mult ülés jegyzőkönyve, melyet követett a jegyző jelentése az egylet évi működéséről.

Ezután a közgyűlés bizottságokat nevezett ki a pénztár megvizsgálására, a szavazatok beszedésére és a délután tartandó próba-tanítások megbírálására.

Ezt követte Kerekes Sámuel beszámolója az országos tanítói gyűlés működéséről. A közgyűlés sajnálatát fejező ki, hogy e jelentést nem tehette meg betegsége miatt maga a képviselő.

Olvastatott Pap Ferencz, gödei állami tanító felolvasása a „Tornajátékokról“. A közgyűlés elismeréssel fogadta a felolvasást s egyszersmind megörökítés végett emlékkönyvbe vétetni határozta.

A délelőtti ülés utolsó tárgya a beérkezett pályaművekre vonatkozó jelentése a választmány által kiküldött három tagu bizottságnak. A 15 frttal kitűzött jutalomtétel ez: „Mily módon lehetne a tanítás iránt közönyös névrendékekben a tanulás iránti érdekeltséget felbreszteni?“ A bíráló bizottság jelentése szerint mind a két beérkezett pályamű jutalmazásra méltó, ennél fogva ajánlatba hozza a pályadíj megosztását még pedig az első számú nyeri az összeg $\frac{2}{2}$ -át; a második számú munka pedig $\frac{1}{3}$ -dát. Az 1-ső számú mű szerzője: Nagy Lajos polg. isk. ig. tanár, az utóbbié: Gönczi János ref. tanító. A kitűzött más két pályadíjra (egy-egy magyar arany) munkák nem érkeztek be az idő rövidsége miatt, ennél fogva azok újólág is kitűzettek a következő tételekre: a) „Adassék elő, hogy az iskolai fegyelem szigorú, vagy enyhe alkalmazása mutat-e fel több sikert a nevelés terén?“ b) „Fejtessék fel, mi az oka annak, hogy a községi falkolák legtöbb helyen a törvény, számos rendeletek és buzdítások daczára is elhanyagolt állapotban vannak? Hol keresendő inkább a hiba, a tanítóknban-e vagy a községi előljáróságban?“ Ezek után a d. előtti ülés 1 órakor befejeztetett. Innen a közöbédre

Melléklet a „Család és Iskola“ 19-ik számához.

mentünk, hol egy pár órát igen kedélyesen töltöttünk; természetesen, hogy a pohárköszöntők sem maradtak el.

Az ülés délután 3 órakor tovább folyt.

Az újlag szép számmal egybegyült tagok előtt Gruber Mihály polg. isk. tanár és Szekeres Elek ref. tanító mutatták be gyakorlati tanításait, előbbi a számtanból, utóbbi a magyar nyelvtanból. Mindkét tanítást a kinevezett bizottság sikerültnek nyilvánította. Az ülés fő tárgya Nemes Ödön tanár felolvasása volt „Az írás történetéről.“ Felolalta az eddig ismert összes írásokat — példákkal magyarázva — a legrégebb kortól, a jelenig. A közgyűlés ez igen tanulságos felolvasást osztatlan elismerésben részesíté. A szavazatszedő bizottság jelentése szerint választmányi tagok lettek az elnök, pénztárnok, könyvtárnok és jegyző-kön kívül: Deák Lajos, Fleischman Mór, Gruber Mihály, Koncz József, Lakatos Sámuel, Petri Jánosné, Repcsik János, Schneider József, Tályai György és Vas Tamás rendes tagok. Aljegyzők lettek: Pál György és Sükösd István. Tiszteletbeli tagoknak megválasztottak: Dr. Antal László, Z. Knöpfler Vilmos és Nagy Antal ref. tanító, ki a marosvásárhelyi ref. flu iskolánál 52 év óta a legsikeresebben működik. Ezek után az indítványok kerültek tárgyalás alá, melyek közül elfogadtatt az, hogy egyletünk az „Eötvös-alap“ intézetének rendes tagja legyen, és hogy egyleti könyvtár állíttassék fel.

A kebli ügyek elintézése után a közgyűlés 7 órakor bevégeződött. Estve a Transylvánia nagy termében dal- és zeneestély tartatott az Eötvös-alap javára, melyen azonban a közönség aránylag kevés számmal vett részt.

Marosvásárhely, 1881. nov. 15.

Gönczi János,
tanító.

IRODALOM.

A házi-ipar kézikönyve. Százötven könyvomatú ábrával. Irta Dvibally Emil, beszterczebányai kir. főgymn. tanár. Ára 1.40. Ily cz. a. küldetett be lapunk szerkesztőségéhez egy kiválóan hasznos könyv, 158+XI. l. terjedelemben. Szerző 1873. óta működik a házi ipar terjesztésén s 1874-ben lön a beszterczebányai püspöki házi ipariskola igazgatója. 1875—77-ig ennek érdekében lapot adott ki s 1878-ban e művének első kiadása jelent meg, de alig fél ekkora terjedelemben. E 2-ik, tehát bővített kiadás s értéke jóval nagyobb mint amannak s meg van toldva a szalma-munka, hímző-festés, fára — festés, kefekötés, asztalos mesterség s egyéb dolgokra vonatkozó fejezetekkel. Szerzőnek célja volt oly művet adni, melyből a házi ipar említett fajait kiki önszorgalmából megtanulhatja. Mi készséggel elismerjük, hogy e mű valóban olyan s e tekintetben tapasztalathól ítélhetünk. Helyesen jegyzi meg szerző előszavában, hogy a házi ipar oly idejét vevén a népnek igénybe, melyet különben téltlenségben vesztegetne el, tehát a házi ipar hatása a népre erkölcsi és anyagi hasznu. Erkölcsi, mert üres idejében foglalkozást nyújtva, a rossztól óvja meg; anyagi, mert oly

időben nyújt keresetet, midőn egyéb munkája szünetel. Sőt a házi ipar főleg a felvidéken, hol szerző is lakik, továbbá Erdélyben, hol gyakran az évnék fele tél, valóban életkérdés is lehet a népre nézve. Ezért ennek tanítását a felnőttekre is ki óhajtáná terjeszteni, csak mi azt hisszük, hogy midőn országos ügygyé óhajtja tenni, kissé túl lő a célon. Mi nem hisszük, hogy az ipar ily terjesztése észszerű volna magára az ügyre nézve. Az erélynek e téren, akármily szokatlanul hangzik is ma, okvetetlen társadalmi s nem kormány utján kell történnie. Maga a munka szüksége tisztán egyéni meggyőződés; az alkalom pedig a munkára, a dolgozni szeretőnek, tisztán a társadalom szükségein alapul s így teremthetünk oktatást e tárgyban, de nem szükségét s a míg az ipar csak a philanthropicus emberek nemes játéka lesz s nem a társadalmi életben gyökerező meggyőződés: addig az iparnak csak prophétái lesznek, de üzői nem. Szerintünk az iskolák s az egyházak tehetnének legtöbbet ez ügyben s a kinek a házi iparban oktatás és utmutatás kell, annak a Dvibally könyve derék szolgálatot fog nyújtani.

Vettünk egy előfizetési felhívást „Az első országos képviseleti tanítói gyűlés tárgyalásainak naplója.“ cz. műre. A mű teljesen adni fogja a beszédeket s a tárgyalás folyamat. 10—12 ivre fog terjedni s előfizethetni 85 krral s megjelen 1882. január havában. E művet Sebestyén József, rettegi néptanító adja ki, a ki a gyűlésen is jelen volt.

Magyar-Dal-Album czim alatt Limbay Elemér és Nemesovits Antal győri képezdei tanár havonként egyszer megjelenő magyar népdal-gyűjteményt indítottak meg folytatásául a már eddig is előnyösen ismert Bolla Gábor és később Nemesovits Antal által szerkesztett Magyar-Dal-Albumnak. Az új folyam I-ső kötetének I-ső füzeté 20 magyar népdalt tartalmaz, melyek szövegük kezdőbetűje szerint abc sorban vannak rendezve. Az egyes dallamok harmonizálása igen sikerültnek mondható, ha tekintetbe vesszük a szerkesztő uraknak a könnyű előadhatásra törekvő igyekezetét; talán ez okozza némely dallam egyhangúságát is, mi ha az egyszerűséget és könnyűséget tekintjük, menthető; de ha népdalainkat a külföldnek is be akarjuk mutatni, már csak azért sem menthető, mert egyetlen nemzet népdala sem nyújt a harmonizálásra oly bő anyagot, mint népdalaink dallama.

Nem hagyhatjuk megjegyzés nélkül a szerkesztő urak azon törekvését, hogy inkább a dallamok számát igyekezzenek szaporítani, mint eredeti és igazán szép dallamokat gyűjteni. Állításunk igazolásául a Magyar-Dal-Album két első kötetére utalunk, melyben egy dallam csekély változtatással két-három szöveg dallama gyanánt ismételtetik. Nagyon természetesen, hogy egy dallam több szövegre énekelhető, de azért mindig csak egy eredeti dallam lesz, de ha a dallamot elferdítve, más szöveghez alkalmazzuk: akkor az csak elváltoztatott dallam és nem eredeti lesz. Annyi eredeti, szép magyar népdal van, hogy a szám szaporítás miatt nem szükséges az elferdítéshez folyamodni. Részünkrol igen szívesen szolgálunk a t. szerkesztő uraknak a gyűjtéshez szükséges adatokkal, s esetleg egyes népdalokka is.

„Iparos ügyi Közlöny“, a programot kifejező cím alatt Ha vas Gyula szolnokdobokamegyei tisztviselő a fővárosból, a vidék különböző részeiből, sőt a külföldről való legjobb szakírók, — mint erről meggyőződünk — közreműködésével, 1882. évi január havában heti lapot indít meg, melynek évi előfizetési díja 5 frt. Az előfizetési pénzek a szerkesztő nevére, Deésre (Erdélybe) küldendők.

A november 1-én megjelent mutatványszám változatos, érdekes és értékes tartalmánál fogva e lapot melegen ajánljuk szives olvasóink pártfogó figyelmébe.

A mutatványszám tartalma: Fölvívás előfizetésre (Ha vas Gyula.) — Önsegély az ipar terén. (Tu s s a i Gábor.) — Ipari mozgalmak. — Honi ipar és a testületek. (Bir ó Antal.) — Az iparos ifjuság. (K. Na gy Sándor.) — A kolozsvári kiállítás ügyéhez. (End es Dániel) — Bethleni szövöszékről. (Se bes ty é n József.) — Romániából. (V á n d o r y Lajos) — Ipari ügyi irodalom. — Vegyes. — Munkaadók rovata. — Szerkesztői üzenet. — Tárca: A sèvres-i porcellán gyár. — Eredeti párisi tudósítás. (M á n d o k i Jenő.) — Hirdetések.

VEGYESEK.

— Felhívás. A midőn a jelen számmal a „Család és Iskola“ VII-ik évfolyamának utolsóelötti számát adjuk, föl-kérjük mindazon t. előfizetőinket, a kik előfizetési díjaikat még nem fizették be, sziveskedjenek az év lejárata előtt beküldeni. A „Család és Iskola“ kiadóhivatala.

— A torda-aranyosmegyei tanító-testület rendes évi közgyűlését 1881. november hó 11-én tartotta meg Tor-dán az áll. polg. iskola helyiségében Májai István elnöklete alatt, mely a következő tárgysorozattal folyt le: 1. A köz-ponti dalszakosztály elénekelte a magyar nemzeti himnust, mely után elnök — a megjelent tagokat üdvözölvén, — a gyűlést megnyitotta. 2. Iszlai Márton egyleti titkár évi jelentését olvasta föl, melyért a gyűlés a titkárnak köszönetét fejezte ki. 3. Elnök indítványára a különböző bizottságok küldettek ki a könyvtár, irattár, pénztár megvizsgálására, a gyakorlati tanítások megbírlására és a szavazatok össze-szedésére. 4. Végh Mátyás m.-ludasi felső-népiskolai tanító felolvasást tartott a „Tudás és képesség“-ről; a gondal szerkesztett mű szerzőjének a közgyűlés egyhangulag kö-szönetét fejezte ki. 5. Elnök Májai István, mint a testület volt képviselője a f. évi augustus hóban tartott országos képviseleti tanító-gyűlésen, jelentést tett eljárásáról és azon tanügyi tételekről, melyek az országos tanító-gyűlésen az összes tanácskozások tárgyai voltak. 6. A képviselő által felhozott tanügyi pontok a közgyűlésen megbeszélés tárgyát képezték. 7. A tantestület tisztviselőiül megválasztottak: elnök: Pálfi Károly polg. isk. igazgató; alelnök: Varga Dé-nes; titkár: Kósa Sándor; jegyzők: Nagy Gábor és Ven-delin Ádél; pénztárnok: Nagy Gyula; könyvtárnok: Nagy Béla. Választmányi tagok: Májai István, Mezei András, Sol-tész Arnold, Bartók Endre, Váradi Lujza, Antal Dénes, Isz-lai Márton, Nagy Ilona, Sigmond Gizella, Fekete Ilona,

Kovács Péterné, Schwarzel Róza. 8. Gyakorlati tanításokat tartottak Schwarzel Róza és Kósa Sándor. 9. Egyleti bel-ügyek és indítványok tárgyalattak. 10. A közgyűlést az utolsó nap estéjén tartott hangverseny zárta be, melynek tiszta jövedelme (51 — 70 frt), az Eötvös-alap és a könyvtár részére lesznek fordítva. Tordán, 1881. november hó 23-án Kósa Sándor, egyleti titkár.

— Kralovánszky Istvánné kérvényt nyújtott be a fővárosi tanácshoz, hogy ujonnan felállítandó minden elemi iskola mellé egy kisededovót is állítsan fel. Nagyon helyesen!

— Szombaton, 1881. nov. 19-én, Budapesten, a köz-teleken nevezetes sorsolás történt. Ugyanis 25—25 frt ju-talmat sorsoltak ki azon tanítók között, kik az iskolai ta-karékpénztárak meghonosításában érdemet szereztek. Összesen 2525 frt sorsoltatott ki, melyből 1000-et a kereskedelmi, 1000-et a közoktatási ministerium, 500-at Weisz B. Ferencz s 25-öt Fraknói Vilmos adott.

— Fővárosi tanügyi statisztika. Békey Imre mi-nisteri osztálytanácsos és fővárosi kir. tanfelügyelő nagy gondnal és hosszas fáradsággal egybeállított és a vallás és közoktatási magy. kir. ministerhez e hó 15-én felterjesztett fővárosi népoktatási (1880/1. tanévi) statisztikai táblázatai-ból a következő érdekes adatokat közölhetjük. Népoktatási tanintézet létezett és pedig állami, községi, hitfelekezeti, egyleti s magán elemi és polgári összesen 147. Ezeken ki-vül volt 6 tanító és tanítónő, 2 óvó- vagy gyermekkertész-nő képezde. Kereskedelmi iskola 5, óvoda és gyermek-kert 39, női kézimunka iskola 5. A főváros rendes 355,682 főnyi lakosságából tanköteles korban levő, vagy is 6—14 éves fiu gyermek volt 25,769, leány 26,281. Összesen 52,050. Ezek közül iskolába járt 21,125 fiu s 17,388 leány, ösz-szesen 38,513, tehát nem járt iskolába 4644 fiu s 8893 leány, összesen 13,537. A tényleg tanköteleseknek e szerint csak 73-99 százaléka járt iskolába s így az iskolába nem járok százaléka 26. A kereskedelmi iskolákba jár 1042 fiu, az ipariskolákba 1307 fiu, mely összegekben azonban a tanköteles korban levők fentebb beszámítvák. A 6-ik kor-éven aluli (3—5 éves koru) tehát még nem tanköteles gyer-mekek közül 4135 vagyis 2021 fiu és 2114 leány járt kisededovókba és gyermekkertekbe. A tisztán elemi és pol-gári iskolákra összesen évi 1.152,136 frt költség fordítta-tott, melyből a főváros hatósága saját iskoláira (de real és rajziskoláinak kivételével) és pedig az elemiekre 642,313 forintot, a polgáriakra 179,502 forintot áldozott. Ehez jó még a községi iskolaépületek értékének vagyis 2.623,875 forintnak 5 százaléka, mint áldozati érték 131,194 forint-tal; összesen tehát 953,509 forint az az összeg, melyet a főváros hatósága csak is elemi és polgári iskoláira fordít eddigelé évenként. És mégis kevés, és kevés lesz mindaddig, míg a gyermekek száma, kik a tankötelezettség alól kibuj-nak, 13,537-re rug. Hisszük azonban, hogy a főváros e bajon is igyekezni fog segíteni.

Tartalom: A talaj befolyása az egészségre, Dr. Bartók Istvántól. — Iskola és vallás, Boros Györgytől. — A reformált egyház alkotmányának 19-§-a. — Weisz Bar-nát jelentése az iskolai takarékpénztárakról az 1880/81 tanévben. — Tárca. „Megrögzött hamis hang nem léte-zik“, Alhikmet. — Kolozsvár-városi ipariskolák. . . . cz . . . a. — Vidéki levél. — Irodalom. — Vegyesek.